

**КУЛЬТУРНО-ДУХОВНА ОПОЗИЦІЯ РАДЯНСЬКІЙ СИСТЕМІ В
УКРАЇНІ (1960-1975 РР.)**

Ремез Олена Леонідівна, курсант факультету початкової та спеціальної підготовки Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: начальник кафедри гуманітарної та правової підготовки факультету початкової та спеціальної підготовки Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук *Шкурятенко О.В.*

Після смерті Й. Сталіна у радянській історії почалася нова ера. Диктаторські методи правління, засновані на терорі та масовому примусі, не могли існувати нескінченно. Необхідність змін усвідомлювала навіть радянська еліта. Назріла нагальна потреба ослабленні жорстокого сталінського контролю за усіма сферами життя суспільства. Хоча відхід від основних методів сталінізму відбувався переважно в усіх республіках Радянського Союзу, в Україні ці зміни були особливо суттєвими.

У 1961 році М. Хрущов почав новий етап деєталінізації, піком якого стало вилучення тіла диктатора із мавзолею. Будь-яка дія, спрямована проти Сталіна, завжди підтримувалась українським керівництвом. Намагаючись якось зменшити тертя з українцями через проблеми сільського господарства, Хрущов здійснив травні 1961 року широко розрекламовану поїздку до могили Т. Шевченка.

Тим часом культурна «відлига» сягнула вищої точки. Російські письменники насмілилися таких кроків, як публікації по закордонах «Лікар Живаго» Б. Пастернака, «Один день Івана Денисовича» О. Солженіцина, тощо. Ці факти створювали враження, що, попри сердиті окрики з Кремля, можлива подальша лібералізація суспільного життя.

Українські письменники старшого покоління наполягали на реабілітації своїх репресованих колег. Так, Корнійчук запропонував заснувати «Бібліотеку великих 20-х», щоб оприлюднити твори Блакитного, Куліша, Курбаса та інших жертв чисток. Інші вимагали реабілітації жертв кінця 1940-х. Почастішали виступи проти русифікації.

Однак найбільш примітним явищем стало народження нової генерації письменників, поетів і критиків, як-от Василь Симоненко, Ліна Костенко, Євген Сверстюк, Іван Дзюба, Іван Драч, Микола Вінграновський, Дмитро Павличко та ін.

На початку 1960-х представники нового літературного покоління, т.з. «шістдесятники», відхиляли втручання у свою творчість партійних бюрократів, засуджували лицемірство, угодовство і надмірну обережність своїх старших колег. Бунтарство цій талановитій молоді явно виходило

далеко за межі, що передбачаються хрущовської лібералізацією. З іншого боку, нова літературна когорта отримувала все дедалі більшу підтримку молоді інтелігенції.

Шістдесятництво було результатом десталінізації, розпочатої Хрущовим. Дозоване викриття страшних злочинів сталінської епохи викликали розчарування і скепсис щодо комуністичного режиму.

Рух шістдесятників, у СРСР умовно можна розділити на кілька течій, які, втім, часто зливалися. Завдяки своїй доступності західним кореспондентам найбільшу популярність одержав правозахисний рух, який базувався у Москві. Більшість його представляла російська інтелігенція. Серед його лідерів були такі світила, як романіст Олександр Солженіцин і фізик-ядерник Андрій Сахаров. В Україні та інших національних регіонах шістдесятники згуртувалися навколо національних проблем.

Спочатку ядро українських дисидентів формувалося переважно з допомогою нової генерації літературно-творчої інтелігенції, яку представляли Ліна Костенко, Василь Симоненко, Іван Драч, Іван Світличний, Євген Сверстюк, Микола Вінграновський, Алла Горська, Іван Дзюба. Пізніше до них приєдналися Василь Стус, Михайло Осадчий, Ігор та Ірина Калинець, Микола Горбаль, Іван Гель, брати Горині. Примітною особливістю українських дисидентів було їхнє соціальне походження: вони були вихідцями із сіл і відносилися до першого покоління міської інтелігенції. Можливо, цим пояснюються наївний ідеалізм їхніх заяв. Один з найвідоміших шістдесятників – літературний критик Іван Дзюба чітко сформулював свою мету: «Я пропоную... тільки одну річ: свободу чесного, публічного обговорення національних проблем, свободу національного вибору, свободу національного самопізнання і самовдосконалення. Проте від початку насамперед мусить бути свобода до дискусій». Націонал-комуніста Дзюбу турбував колосальний розрив радянської теорії з практикою в галузі прав націй. Історик Валентин Мороз, навпаки, продовжив інтелектуальні традиції українського інтегрального націоналізму не приховував своєї відрази до радянської системи, висловлював сподівання на її загибель. Шістдесятники виступали за реформи у СРСР, а не за революцію чи відділення України. Дисидентський рух був варіантом протистояння української інтелігенції імперській бюрократії.

Свідок процесів, які відбувалися у Львові, молодий журналіст В'ячеслав Чорновіл, щирий комуніст, поширив викривальний збірник статей, у якому розкривалася вся таємниця незаконних і цинічних маніпуляцій властей. Дзюба в своєму чергу засудив арешти. КДБ зумів припинити поширення цих матеріалів в Україні, проте запобігти їхньому проникненню на Захід не вдалося. З допомогою українських емігрантів вони були опубліковані й одержали широкий розголос, що викликало замішання радянської влади.

Після падіння Шелеста в 1972 році Щербицький разом із партійним ідеологом Маланчуком і шефом КДБ України Федорчуком влаштував масовий погром «инакомыслящей» інтелігенції, що супроводжувався сотнями арештів.

Можна відзначити, що хрущовська епоха була перехідним періодом радянської історії.

Однак, зберігся жорстокий диктат цензури. Абсолютну монополію на політичну владу продовжувала утримувати Комуністична партія. Економікою продовжувала керувати бюрократія. Попри відносне зміцнення позицій України у СРСР і політичні успіхи окремих українців, інтереси республіки підпорядковувалися радянській імперії.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФАШИЗМУ В ЯПОНІЇ (1929 - 1947 РР.)

Пилипчук Євгеній Володимирович, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри історії держави та права Національної академії внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент *Хойнацька Л.М.*

Деякий час панувала думка, що після завершення Другої світової війни інтерес до тематики фашизму буде зменшуватись у геометричній прогресії. Наразі спостерігається протилежна тенденція. Фашизм, як ідеологія, політична система і соціальна практика приваблює все більшу увагу дослідників.

Феномен японського фашизму полягає у тому, що він є особливим проявом фашистської ідеології. Має власні особливості та структуру, обумовлені не стільки різницею у формі державного правління країн на момент проголошення в них фашистської диктатури, скільки суттєвими відмінностями у культурному, історичному та духовному розвитку.

На відміну від СРСР та Німеччини, де формування тоталітаризму по суті стало наслідком екстремальних подій – реакцією на трагедії Першої світової війни, його японський варіант вважається найбільш «чистим» випадком світового тоталітарного режиму, що надихався абстрактними поняттями й поетичними емоціями.

Наприкінці 20-х років ХХ ст. японський уряд переслідував мету виведення країни на світову арену. Не дивлячись на надзусилля, здійснені керівництвом країни у цьому напрямку, міжнародне становище Японії радикально не змінилось. Досягнення індустріалізації та створення колоніальної імперії (Тайвань, Корея, Південний Сахалін, острів у Тихому океані) виявились недостатніми. Захід продовжував сприймати японців як «жовторотого підлітка», що безпідставно намагається увійти у компанію дорослих «білих людей».